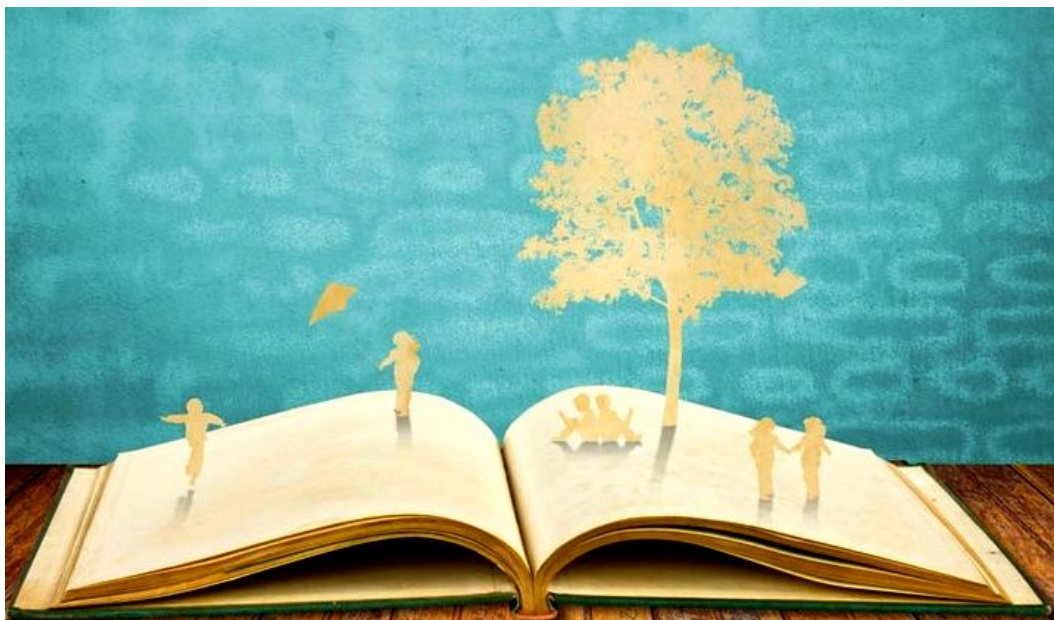

**Дитяча бібліотека - орієнтир
в інформаційному полі
сучасного користувача**

Департамент культури, туризму та культурної спадщини

Кіровоградської облдержадміністрації

Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка

Відділ розвитку дитячих бібліотек і маркетингу

Дитяча бібліотека – орієнтир

в інформаційному полі сучасного користувача

д а й д ж е с т

обласного семінару

м. Кропивницький

2017

78.34 (4УКР – 4КІР)

Д 49

Дитяча бібліотека – орієнтир в інформаційному полі сучасного користувача: обласний семінар-практикум / Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г.Шевченка; укладання, обробка матеріалів, комп'ютерна верстка Л.С.Босюк; редакція Н.І.Расторгуєва; відповідальна за випуск Т.С.Манжула. – Кропивницький, 2017. – 19 с., фото

Видання містить виступи бібліотечних фахівців області на обласному семінарі, що відбувся в Кіровоградській ОБД 12 квітня 2017 року, з питань роботи з користувачами –дітьми.

Видання носить оглядовий характер і призначено для бібліотечних працівників та усіх, хто цікавиться розвитком бібліотек області, що обслуговують користувачів-дітей.

Видавець:

Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка
вул. Шевченка, 5
м. Кропивницький
25006

Телефон/факс: (0522) 22 – 45 – 85

<http://librarychl.kr.ua>

E-mail: 02219398@mail.gov.ua

Про дитячу книгу, читання у сучасному медіа суспільстві

Таїса Манжула,
директор
Кіровоградської ОДБ
ім. Т. Г. Шевченка

Сьогодні, як ніколи, увага до читання в Україні завдяки активній позиції бібліотек, громадських організацій у суспільстві значно зросла. Проблемою є тільки те, що відсутні державні програми розвитку та підтримки дитячого читання, книговидання тощо. Але не дивлячись на це, свої спеціальні програми читання дітям пропонують дитячі бібліотеки, розвиваючі центри та клуби, центри раннього дитячого розвитку, які зараз є у кожному місті, районі.

Сучасні бібліотеки, зокрема дитячі, розгортають все нові і нові проекти із залучення дітей до читання: різноманітні конкурси, конкурс дитячого читання, зустрічі з письменниками, презентації книг для дітей та інше. Дитяче читання – це те, що розвиває здатність думати. Воно видозмінюється з часом, але воно точно існуватиме ще багато років. Жоден інший спосіб так розвивати мозок, свободу, відчуття себе, вміння висловлювати свої думки, світ ще не придумав.

Тему дитячого читання та дитячої книжки все частіше і частіше обговорюють на телебаченні, в електронних ресурсах, в періодичній пресі і навіть в соціальних мережах. Говорячи про дитяче читання, ми насамперед говоримо про дитячу книжку. А чи не бракує дитячих книжок в Україні і саме яких? На це питання відповідає Анна Хромова, письменниця, перекладач: «...Хочеться різноманітності, відходу від звичних схем та уявлень, хочеться аби Україна активніше долучалася до світових тенденцій в дитячій літературі і перестала пробуксовувати на звичних ще з радянського минулого стилях, формах і жанрах. Насправді, дуже би хотілося, щоб якомога активніше перекладалась українською світова класика дитліту, зокрема для найменших. Щоб, можливо, батьки відкритіше ставились до форм і тем, яких не було у їхньому власному дитинстві. З історичних причин дуже багато часу втрачено. А діти ростуть зараз, вони не чекають і запити у них цілком сучасні. Потрібні книжки, які б «спускалися» до щоденних дитячих проблем, завдань, негараздів, успіхів. Звісно, кожна хороша книжка несе в собі і універсальні цінності, але крім них такі книжки стають у пригоді в повсякденному житті. Вони потрібні і дітям, і батькам. Дитині така книжка допомагає проживати щоденні ситуації...».

А ось що говорить Лінлі Стейс, письменниця, художниця: «Дитячі книжки часто мають на меті розрадити та підтримати дитину, зробити її життя більш зрозумілим. Неможливо уявити вкрай радикальну дитячу книжку, позбавлену всіх норм. Норми – це те, за що «чіпляється» ваша думка та уява. Якщо перед вами буде текст із абсолютно новою ідеологією, новими цінностями, новим соціальним порядком, ви почуватиметеся повністю відчуженими від історії. Саме тому, найефективнішими є ті книги, що зберігають баланс між домінантними ідеалами та новими ідеями». Цікава думка шведського дитячого письменника Ульфа Старка: «Нинішня ситуація зі світовим інформаційним простором потребує, щоб про неї писали... Катастроф, бід і воїн нині стільки, що дитина до них просто звикає. Інформаційний потік натомість висловлює ці проблеми так, щоб не давати дитині емоції, а навпаки – глушити їх. Ось про це варто говорити: про те, як устерегти дитину від браку емоцій в нинішньому інформаційному просторі.

Ще одна дуже важлива проблема – це втрата батьківського авторитету перед дітьми. Сучасні діти мають доступ до величезної кількості інформації, вони подеколи володіють інформацією більше й краще за батьків, тому з різними питаннями йдуть не до них, а в Інтернет. Це теж губить зв'язок між поколіннями, а також зв'язок між дуже близькими людьми. Тому перед новими молодими письменниками постає дуже багато складних проблем і питань, про які їм доведеться написати не одну книжку».

«Надзвичайно мало серйозної і проблемної дитячої літератури», - говорить Міра Київська, редактор літературного сайту «Букмоль». «Письменники, видавці, батьки й інші «дорослі» у нас здебільшого плекають міф про щасливе й абсолютно безхмарне дитинство, тому справжніх переживань і страхів, яких у дітей чимало, український дитліт цурається. Як справитися з маленькими й великими невдачами, як порозумітися з однолітками і пережити перше побачення – дуже рідко українські книжки можуть дати відповіді навіть на ці відносно прості питання».

Про брак дитячих книжок наголошує і Олександр Афонін, президент Асоціації книговидавців і книгорозповсюджувачів в експертному огляді «В Україні бракує серйозних дитячих книжок». Український ринок дитячої книги дуже потерпає від браку підліткової літератури. На сьогодні, на жаль, авторська школа не працює в цьому напрямку і видавці теж не дуже поспішають.

У статті «Книга Свободи та Обов'язку, або що читати підліткам» Наталія Марченко, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, провідний бібліограф науково-бібліографічного відділу Національної бібліотеки України для дітей пише: «Нині підліткове читання в Україні, як і в світі загалом, стало більше «дівчачим», а також менш пізнавальним. Спричинилося до того загальне гендерне «вирівнювання» соціальних ролей і перенасичення життєвого простору людини інформацією. Тому підліткове читання перестає бути «захопливою пізнавальною подорожжю в дорослий світ», а перетворюється в явне чи приховане нав'язування поведінкових алгоритмів, що більш-менш забезпечують життя підлітка в сучасних реаліях, або ж на суто розважальний «довідок» єдиним покликанням якого є заспокоїти чи відволікти розбурхану гормонами та інформаційними приводами уяву сучасного «недоросля».

Редакція культурного проекту «Букмоль» попросила експертів у сфері дитячої літератури оглянути, проаналізувати 2016 рік і зробити висновки щодо досягнень і невдач у цій царині. «Найважливішою перемогою року є зближення між сучасними дітьми і літературою», - підкреслює Анна Третяк, літературознавець. «І тут переважно йдеться про два аспекти: оновлення програми літературного читання у початкових класах та справжній бум у літературі для підлітків. Підлітки отримали більше десятка різних книжок, серед яких є тексти і для романтичних юнаків та дівчат, і для любителів авантур, і для поціновувачів детективного жанру, тому кожен може знайти книжку до смаку. І на цьому фоні особливо помітно найбільший негатив: брак гідної популяризації сучасних видань. Звісно, є ціла низка спеціалізованих ресурсів – Букмоль, БараБука, Читомо тощо – але у національних ЗМІ книжкова тема з'являється вкрай рідко, тому цільова аудиторія сучасних видань часто не знає, що вони існують».

Валентина Вздольська, редактор блогу «Казкарка», зазначає: «Серед досягнень я б найперше виділила урізноманітнення ринку. Звісно, він лишається ще дуже малим, але у порівнянні з попередніми роками суттєво збільшився обсяг якісної перекладної дитячої й підліткової літератури. Таке пожвавлення ми бачили вперше, можливо, за дуже багато років. Також зросла пропозиція і вітчизняної літератури для дітей та підлітків».

Тобто, ринок розвивається, а дитяча і підліткова літератури залишаються найперспективнішими його частинами.

«Видавнича справа зараз на підйомі, читач вимогливо підходить до вибору книги і формує тенденції галузі. Український книжковий ринок підхопив світовий тренд і запропонував читачеві науково-популярний напрям... Важливим досягненням книговидавничої справи України стало зміщення інтересів читачів в сторону україномовної книги. У відповідь на цю тенденцію багато видавництв почали приділяти підвищену увагу якості перекладу, поліграфії, працювати з українськими авторами. З'являються нові імена, формуються індивідуальності, які властиві тільки українській літературі. За сучасними авторами – лідерами думок, стежать як читачі, так і критики. Про все це йдеться у статті «Як розвивається українське книговидавництво» Юлії Орлової, генерального директора видавництва «Віват».

Я познайомила Вас лише з невеликою кількістю витягів із публікацій у періодичній пресі, електронних ЗМІ та фахової літератури щодо проблеми дитячого читання. Я думаю що ця інформація буде корисною для усіх нас.

Топ-тренди у сучасному бібліотечному світі

(виступ супроводжувався однойменною електронною презентацією)

*Лариса Босюк,
провідний методист
Кіровоградської ОБД
ім. Т.Г. Шевченка*

Розглянемо деякі актуальні напрями у бібліотечній сфері що найчастіше зустрічаються у спеціальних виданнях та веб-просторі. Це дасть нам змогу якоюсь мірою отримати відповіді на такі питання: «Що таке читання у дитячій бібліотеці у цифрову еру?», «Що таке цінна дитяча література сьогодні?», «Що зробити, щоб читання було повсякденною необхідністю, не тільки наприклад, у сфері навчання чи бізнесу, а й з цікавості, щодо пізнання світу, бажання отримати насолоду від високого слова, художньо-естетичної літератури?», «Як задля цього побудувати бібліотечну роботу?».

Отже, перший напрям – «Дитячий бібліотечний заклад – без обмежень для спільноти».

Почнемо з того, з чого починається будь-який будинок. Це – затишок, комфорт, приємні оку естетичні рішення, невимушена атмосфера. Йдеться про рекреацію – створення чогось по-новому, підбадьорення і релаксацію – налаштування на позитивне сприйняття світу. Термін «рекреаційні зони, простір» відомий і продовжує набувати широкого розповсюдження у бібліотечному світі, так як позитивно позначається на якості обслуговування бібліотечних відвідувачів. Та є ще немало бібліотек, для яких аргументами відмов щось змінювати, перш за все, є звичка або ж, твердження на кшталт: «У нас старі меблі, фонд, незручне розташування приміщень, та й з ким це робити, і це нічого не дасть». Через це бібліотекарі вагаються щодо перегляду, наприклад, переформатування фонду чи перестановки бібліотечних меблів, створення нових бібліотечних центрів спілкування або коворкінгів (місце і простір для колективної роботи) чи проведення масштабного соціокультурного заходу. Але не все так складно: просто необхідно відчувати час, а значить і нашого, відвідувача. Як твердять психологи, навіть незначна зміна інтер'єру сприймається як турбота про людину.

Життя сучасних дітей настільки наповнене фізично, інтелектуально, інформаційно, емоційно, що потреба у знятті втоми і відновленні сил (релаксу) є просто вкрай необхідними. Враховуючи реалії, бібліотеки, як соціальні заклади, працюють над тим, яким чином допомогти їхнім відвідувачам налаштуватися на позитив. Бібліотекознавчі дослідження останніх років свідчать про те, що люди все частіше звертаються до бібліотечних закладів з метою розвантаження психоемоційного дискомфорту. Тому важливо створювати різні зони (майданчики, куточки) відпочинку (розвантаження) за відповідними формою, дизайном, обладнанням і призначенням. Безперечно, з урахуванням психофізичних і вікових особливостей дітей. Адже у когось є потреба усамітнитись, побути у тиші, інших – поспілкуватись або погратись, а комусь – необхідно зосередитись. Головне, щоб бібліотечний простір викликав почуття захищеності, домівки, де тепло, затишно, де раді бачити і завжди ждуть. Це сприяє не лише релаксації особистості, а й затребуваності надійного і турботливого закладу – бібліотеки. А урахування потреб юних відвідувачів та їхніх батьків формують дитячий бібліотечний заклад без обмежень для спільноти, як осередок культурно-інформаційний, комунікативний і дозвіллевий. Тим паче, багатофункціональність дозвіллевої безоплатної діяльності дитячої бібліотеки це дозволяє. Сучасна бібліотека має запропонувати дитині різні варіанти занять «для душі», можливість вибору способу відпочинку, у тому числі, й інтелектуального, у колі однолітків, літератури, іграшок, ігор, вільного пересування і висловлювання, прослуховування цікавої книги, музики, часто на вибір дітей, причому, не обов'язково сидячи. Таким чином, надається можливість залучати відвідувачів бібліотеки до культурного соціуму та його цінностей.

Другий напрям – це «Сторі-тайм у бібліотеках». За останні роки термін або словосполучення сторі-тайм часто зустрічається у професійній сфері. «Story-time» у перекладі з англійської дослівно – «історія-час» або «час історії», тобто розповіді. Це доволі популярний захід у багатьох країнах світу. І це ще один зі способів залучення до читання і дітей, і дорослих.

Зазвичай, проводять декілька читань для слухачів різного віку, переважно дошкільнят та учнів молодших класів, часто з їхніми батьками. Такі заходи входять до планів роботи шкіл, бібліотек, книгарень. Але слід зауважити, що заходи влаштовані у навчально-виховних закладах і бібліотеках мають певні відмінності у проведенні. Наприклад, у дитячих садках і школах ці заходи, перш за все, мають на меті навчити мови, правильній вимові букв, слів, техніці та швидкості читання тощо.

До сторі-тайм можна віднести і такі форми заходів, як голосні читання, сімейні читання, коментовані читання, що практикуються у наших дитячих бібліотеках багато років.

Однак, у сторі-тайм є свої правила. З роками сформувалась певна схема (модель) проведення такого заходу. Так, близько години бібліотекар читає дітям велику, з яскравими ілюстраціями книгу. Іноді на такі заходи запрошують авторів книг, акторів або ж цікавих особистостей, що перетворює читання на подію для присутніх. А після – діти можуть виконувати різні завдання, так чи інакше пов'язані з прочитаним. Доповнення заходу – веселі танцювально-музичні паузи.

Мама малюків зі США, які бувають на таких заходах, в одному з постів, зазначила, що батьки з дітьми різного віку збираються у бібліотеці у певний час і на різні програми. За півтора року жодного разу заходи не повторились. Дійство відбувається так. Усі присутні поводять себе невимушено, розміщуються кому як зручно – сідають на підлогу чи у крісла. Ведуча-рідер, як правило, працівник бібліотеки, розпочинає захід з вітальної пісеньки. Діти встають, залюбки співають і танцюють. Зазвичай, кожного разу окрема тема для читання: про батьків, родину, пори року, тварин тощо. Як правило, читають три книжечки. Між кожною – музична заставка – весела популярна пісенька за темою. Зрозуміло, діти у захваті.

Отже, професійною мовою, сторі-тайм демонструє малечі і дорослим, що читання – це не лише монолог, а ще й обговорення прочитаного, тобто, полілог, знайомства і зустрічі не лише з книгою, а й з іншими людьми, отримання насолоди від читання, проведення часу з користю, прищеплення колективізму, тобто, роботи у групі (з групою) людей різних поколінь.

Третій напрям – «Дитячий нон-фікшн». Жанр сучасних науково-популярних книжок, іменується як нон-фікшн (non-fiction), латиною «fictio» – вигадка. Дослівний переклад – «не вигадка». Назва «нон-фікшн» і перший твір жанру датуються 1965 роком.

В останнє десятиліття нон-фікшн – один з ключових трендів у світовій книговидавничій галузі, що набирає обертів у світовій культурі, майже всіх видах мистецтва, особливо у літературі. Чому? Тому що постмодернізм, з тотальною фантазією, відриває людину від реальних життєвих подій. Нон-фікшн у літературі – це особливий жанр, сюжетна лінія якого побудована виключно на реальних подіях і героях цих подій. Матеріалом для роботи може бути будь-яка подія і будь-який герой. Але усе має бути значущим, затребуваним. Часто, задля того, щоб зібрати достовірний і цікавий матеріал, автор нон-фікшн починає займатись науковими дослідженнями або пошуком різних документів, свідків чи учасників подій, що підтверджують його припущення. Таким чином, відбувається опис ситуації, так би мовити, із середини свідомості людини. Ось цим і відрізняється нон-фікшн від белетристики. Головними позиціями нон-фікшн буму у новому тисячолітті стали – поєднання реальності та доступності, вагомості і жвавості викладеного, від яких не можна відірватись так, як і від класичних романів чи детективів. Читання якісної нехудожньої літератури – це ефективна «зарядка» для ума, потужне джерело натхнення і поштовх до змін на краще.

У багатьох країнах цей жанр доволі популярний. А, наприклад, у США, за кращі документальні романи авторам присуджують престижні літературні премії. Чому нон-фікшн потрібен дітям?

Основне завдання дитячого нон-фікшн – це достовірне розкриття частинки життя, системності Всесвіту, принципів співіснування людей і природи. Причому зробити це так, щоб юний читач не просто зрозумів написане, а й не нудьгував читаючи, як це часто трапляється під час роботи з навчальною літературою. Тобто, вивести дитину за межі буденності, а не у світ фантазії, в не менш цікаву реальність, що наповнена незвичними історіями більше за будь-який фантастичний роман. У цих книгах – неймовірне поєднання достовірності, компетенції, доступності, легкості в читанні. Такі твори надихають на роздуми, роблять розумнішими, обізнанішими, допомагають сприймати сучасний світ і вміло вписуватись в нього. До того ж, вважається, що нон-фікшн може навчити аналізувати, перевіряти, шукати і знаходити інформацію. Тобто, все те, чого бракує сучасному споживачеві медійної інформації. З цим бібліотекарі зустрічаються щодня: коли дитина не вміє знайти потрібне ні на книжковій полиці, ні в Інтернеті. Більше того – не точно розуміє, що саме їй необхідно, не вміє конкретизувати інформаційний запит.

Спеціалісти наголошують, що заохочення до книжок нон-фікшн має відбуватись серед дітей трьох-чотирьох років, а можливо й раніше. Це не означає, що дитині не потрібні казки про зайчика чи лисичку. Але малюку, водночас, необхідні історії й про справжніх тварин, які мешкають поруч, як влаштовані справжні машини, що їздять вулицями. Усе це не означає, що літературі будь-якого іншого жанру не буде належного місця у формуванні підростаючого читача. Але уся ця література не зможе замінити пізнавальних видань, «що відкривають перед дітьми реальний світ».

Сьогодні, вітчизняні книговидавництва для дітей, в основному, займаються виданням та перевиданням художньої і навчальної літератури. І наші книгарні і бібліотеки наповнені казками, пригодами, фантастикою, фентезі, «жахастиками», в той час, коли видавничий світ інших країн переживає розквіт нон-фікшну. Однак, як сказано в одній зі статей за даною темою, що у нас усе ще попереду. Головне, що з'явилося поле для розвитку, книги почали більше цінувати, як зазначив А. Мартинов, директор видавництва «Наш формат».

Представлю окремі видання літератури Non-fiction, що вийшли в Україні: «Мода для юних панянок», «Абетка» митрополита Шептицького», «Енциклопедія українського космосу», Ф. Барб-Галль «Як розмовляти з дітьми про мистецтво ХХ століття», Дж. Літкотт-Гаймс «Як виховати дорослого», Т. Армстронг «Ты можешь больше, чем ты думаешь», Б. Брайсон «Короткая история почти обо всем на свете», М. Кайку «Физика будущего», Е. Берн «Люди, які грають в ігри», «Ukraine. The best. Культурний простір від А до Я», Ф. Делорм «Анна Київська. Дружина Генріха I», «Небо Левка Мацієвича. Спогади, листи, фото», О. Забужко «І знов я влізаю в танк...», Д. Зіцер «Свобода від виховання», А. Чапай «Тато в декреті», А. Казанцева «В Інтернеті хтось помиляється», М. Ш. Курсінка «Виховання надзвичайної дитини», К. Кузякін «Біла трішки чорна-пречорна книжка», «Зубасті задачки», Ю. Лактіонова «Портрет малої Олі», Т. Щербаченко «Як не заблукати в павутині» та багато інших.

Четвертий напрям «Бук-арт та його популяризація як сучасного виду концептуального мистецтва», суть якого – в інтелектуальному осмисленні побаченого. Для роботи над бук-арт-об'єктом використовують застарілі друковані видання, з яких виготовляють предмети побуту,

меблі, прикраси тощо. Креативне бачення митців у цьому виді мистецтва постійно дивує. І хоча у багатьох бібліотекарів, видавців, бібліофілів, які багато років працюють з книгою, такі погляди і дії художників викликають, щонайменше, подив, а іноді й обурення, бук-арт має багато прихильників.

Протягом століть паперові книги були засобом передачі досвіду людства. Та цифрова ера змінила роль і місце друкованих видань у нашому житті. Бук-арт має різновиди: великоформатні інсталяції з книг, книжкова скульптура або бук-карвінг, малоформатні картини, скульптури та оригами з книг. Це тонкий і нелегкий процес та його результати перевершують усі сподівання. Чимало витворів бук-арту знаходяться в багатьох музеях сучасного мистецтва. Серед митців представники різних професій з різних країн світу. Найвідоміші з них – С. Бінг (Xu Bing), Китай; М. Сабоя (Marcos Saboya), Г. Пупо (Gualter Pupo), Бразилія; М. Лагос (Miler Lagos), Колумбія; Т. Енгартнер (Thomas Ehgartner), Австрія; М. Мінухін (Marta Minujin), П. Леман (Pablo Lehmann), Аргентина; С. Блеквелл (Su Blackwell), Англія; М. Валькарсель (Malena Valcarcel), Іспанія; А. Салазар (Isaac Salazar), Б. Деттмер (Brian Dettmer), М. Стілкі (Mike Stilkey), США; комерційний проект KNIGLI, Україна; Л.-Б. Чен (Long-Bin Chen), Тайвань; В. Манчіні (Vanessa Mancini), Канада. Про цих та багатьох інших художників можна знайти цікаву інформацію, фото, відео в Інтернеті розповісти і показати своїм користувачам.

З огляду викладеного, можна констатувати, що сучасну бібліотеку світ сприймає (хоче сприймати), як – осередок гостинності, комфорту, як – безпечний простір для спілкування, цікавих знайомств, розширення світогляду, продуктивності, натхнення, позитиву і творчості.

Сучасному підлітку – сучасну книгу українською

(виступ супроводжувався однойменною електронною презентацією)

*Алла Томило,
головний бібліотекар
відділу підліткового читання
та інформаційно-консультативних
послуг користувачам
Кіровоградської ОБД
ім. Т. Г. Шевченка*

Розмірковуючи про літературу «недитячу», вважаю, що саме підліткова література – це один з найскладніших сегментів – тут має бути щирість, яка гостро відчувається в перехідному віці. Так обрати підліткову книгу одразу важче, бо книги пишуть дорослі, видають дорослі, рецензують дорослі. Шкода, але мені також уже не шістнадцять, тому розповім з мінімумом суб'єктивності про літературу для підлітків, що користується попитом у нашому відділі підліткового читання.

Для тих хто любить жанр фантастики харківське видавництво «Школа» випускає серію книг «Часодії» письменниці Н. Щерби. Головна героїня серії юна Василина, що потрапляє до магічного світу, де всім править час. «Чароділ» – нова трилогія книг цієї письменниці, написана у жанрі підліткової фантастики. Головна героїня – дівчинка Тетяна Окрайчик, яка взявши собі нове магічне ім'я відправляється в карпатську експедицію шукати шлях до Чародільських земель.

Прозу для підлітків з психологічним присмаком можна відчутти у серії «Майже дорослі» «Видавництва Старого Лева». Наприклад, книга української письменниці О. Сайко «Кав'ярня на розі». Її головна героїня – дівчинка Ліда, котра готується до вступу на економічний факультет і підпрацьовує в кав'ярні, де знайомиться з колекціонером забутих книжок. І це змінило життя обох: хтось зумів повернути собі давно втрачений сенс існування, а хтось зрозумів, чому не варто втілювати чужі мрії. Ще одна книга цієї авторки «Новенька» користується популярністю серед тинейджерів. 13-річним героям оповідань доводиться – може, вперше в житті і часто в драматичних ситуаціях – зробити рішучий вибір на користь або добра, або зла. Так вони пізнають людей і пізнають себе.

Соціально-психологічними повістями, що відкривають світ людей з обмеженими фізичними можливостями підлітки цікавляться. Одна з них – «Не такий» українського автора С. Гридін, де йдеться про школу, родину, суспільство, полишених самих на себе дітей, і взагалі, про життя, яким воно є – без прикрас.

Головний герой цієї повісті, хоч і «не такий», знаходить у собі силу здолати безліч проблем – і фізичних, і психологічних, протистояти не комфортним життєвим обставинам, виробляє наполегливість, вчиться будувати стосунки. А, крім усього, головний герой – начитаний, цілеспрямований та прагне справедливості. У цьому ж ключі написані книги українських авторів *О. Радущинської «Метелики в крижаних панцирах»* та *А. Бачинського «140 децибелів тиші»*.

Теми першого кохання, підліткового бунту проти батьків, проблеми з однолітками читачі можуть знайти у творах письменників різних країн.

Книга норвезької письменниці Н. Е. Грьонтведт «Абсолютно не цілована» написані у формі щоденника від імені дівчинки-підлітка, який авторка сама й проілюструвала. Героїня книг – Уда Андреа Стоккгейм – пише про себе, свою найближчу подругу Гелле, молодшу сестричку Ерле, тата й маму, шкільних друзів. І про свої перші закоханості. Словом, про все-все найпотаємніше, про що можна писати в чудовому новенькому записнику-щоденнику, який замикається на ключик.

Книги ще одного норвезького автора К. Хагерюпа завжди наповнені гумором і, водночас, дуже серйозні. Серед них – дотепні історії про підлітка Маркуса, що складаються з 4-х книг: *«Маркус і Діана»*, *«Світло Сіріуса»*, *«Маркус і дівчата»*, *«Маркус і велика футбольна любов»*, *«Маркус і Сігмунд»*. Книжки набули великого успіху у світі – перекладені 12-ма мовами, відзначені багатьма нагородами, у тому числі, найпрестижнішою – норвезькою – Брагеровською премією, а також, екранізовані. І цілком заслужено. Адже головний герой книги – смішний, сором'язливий, але чарівний, 13-річний підліток Маркус дорослішає з книги в книгу, вирішує багато важливих проблем. І цим цікавий ровесникам.

Твори польської письменниці М. Гутовської-Адамчик завжди користуються попитом у юних читачів. У книжці *«110 вулиць»* головний персонаж – улюбленець ровесників – хлопець із заможної родини Міхал. Він смакує життя, не особливо переймаючись щоденними обов'язками чи завданнями. Та в його житті відбуваються, як сніг на голову, кардинальні зміни, до яких потрібно пристосуватись. Чудовий переклад, водночас дає читачу приємну літературну мову та живі репліки і діалоги з підлітковим сленгом. У книзі *«Дівчата з 13-ї вулиці»* авторка підтверджує своє вміння неймовірно проникливо та реалістично писати про світ підлітка. Тут йдеться про трьох «не-подруг», яких доля поєднала спільною загадкою і бажанням її розгадати. Три зовсім різні характери і неймовірна історія інтригують та не відпускають до останньої сторінки.

У серії *«Перше кохання»* твір *«Недоторка»* кримської письменниці *Т. Корнієнко* – за визначенням літературознавців – психологічна і правильна казка. Тут йдеться про дорослішання дівчини, яке ще не встигли помітити батьки та вчителі, але воно вже відбувається у підліткових поглядах, почуттях, емоціях. На фоні цього – любовна історія «інакшої» дівчини, як вона сама себе називає «сразу», розгортається зі звичними насмішками, зрадою, розпачем і зневірою. Книжка між рядків дає відповіді, які, можливо, комусь допоможуть у вирішенні проблем перехідного періоду.

«Провина зірок» — молодіжний роман американця *Дж. Гріна*. Це чудовий приклад книги про життя підлітків та їхні взаємини. Історія розповідається від імені 16-річної хворої на рак дівчини, яку батьки змушують відвідувати групу підтримки, де вона згодом зустрічає та закохується у 17-річного хлопця, колишнього баскетболіста з ампутованою кінцівкою. Сповнений гіркої радості, цей роман про життя, смерть і справжню любов, завоював серця читачів у всьому світі. За мотивами твору знято однойменний фільм.

Британка С. Таунсенд – авторка низки творів про Адріана Моула, трагікомічного персонажа з культової серії книг. *«Таємний щоденник Адріана Моула»* – один з них. Це правдива і комічна розповідь, описана у формі щоденника, від імені підлітка Адріана. Тринадцятирічний хлопець має купу гризот, що й не снилося його ровесникам. Вугрі, проблеми зі здоров'ям, складні стосунки між батьками, неприйняття його поезії — і то ще далеко не все. Він дуже критичний до батьків та попри постійні нарікання, йому прикро, коли ті розлучаються. Адже хлопець хотів би отримувати неподільну увагу матері й батька, бо діти завжди залишаються дітьми.

Підлітковий роман *«Маргаритко, моя квітко»* австрійської дитячої письменниці *К. Нестлінґер* – видатний, як і належить від лауреатки премії імені Г. Андерсена. І хоч *«Маргаритку...»* шаблонно називають «дівчачим» романом, це не робить його нецікавим для щонайширшої читацької аудиторії. Це легка проза, де показано стосунки між людьми на фоні буденності – з батьками, і між батьками, з однокласниками. Та головне – любов, невпевнена, юнацька, таємна... Маргаритка – звичайна старшокласниця, трохи закомплексована. Як з цим жити чи як цього позбутись, розібратись в собі, владнати проблеми і не наламати дров – все це у книжці!

Основною сюжетною лінією повісті польської письменниці Й. Ягелло «Шоколад із чилі» є труднощі, з якими стикаються діти в підлітковому віці. Головна героїня цих романів – дівчинка Лінка, з попередніми життєвими подіями якої читачі знайомились на сторінках роману «Кава з кардамоном». У новому творі в якості кулінарної метафори життя своєї героїні авторка використовує шоколад з чилі. Тут стосунки з батьками та однолітками, дружба і кохання, перші розчарування в житті. Бо кохання не завжди буває солодким, як молочний шоколад. Воно може нагадувати шоколад із чилі. Ще роман приваблює описом різних районів і цікавих куточків Варшави, а також дуже виразною і психологічно достовірною характеристикою героїв та драматизмом викладу подій.

Пригоди і детективи завжди приваблювали підлітків. Наступні книги саме для їхнього захоплення. «Адвокат із Личаківської» українського письменника А. Кокотюхи – перший роман із нового циклу ретродетективів, місцем дії якого обрано місто Львів. Цикл складається із 7-ми романів та охоплює період з 1908 по 1918 роки. Головний герой Клим Кошовий веде розслідування і шукає істину в лабіринтах львівських вулиць.

«Паперові міста» американського письменника Д. М. Гріна – це книга-лауреат премії Едгара Алана По за найкращий детектив для підлітків, яка серед них доволі популярна. Слід зазначити, що різнопланових рецензій і думок на рахунок цього бестселеру безліч. Читачі запевняють, що книгу можна назвати дуже доброю, вона змушує задуматися про ставлення до своїх близьких, до світу, до горезвісних стереотипних правил суспільства. За переваги приймають і якісний гумор, якого, до речі, достатньо. Це, не просто оповідка з життя американської молоді, а – про пошуки себе та свого місця в світі. Про те, чи треба миритися з ситуацією, яка тобі не подобається, чи спробувати її змінити. Про те, чи справді ми закохані в людину, чи створюємо собі її образ? Адже любити вигадку завжди простіше.

І на завершення, нехудожній світовий бестселер американського автора мотиваційних книг для дітей і підлітків Ш. Кові «7 звичок високоефективних підлітків». Це покроковий путівник для підлітків, який допоможе їм дійти із того місця, де вони є зараз, туди, де хочуть опинитися у майбутньому. Їхні цілі, мрії, плани – усе це здійснення й досягне. Просто потрібно знати, що допоможе правильно рухатися обраним шляхом. І ця книга стала для мільйонів підлітків школою самоповаги та успіху. Можна сказати, що це своєрідні поради для розвитку і самовдосконалення особистості. Одна з них – визначення та вироблення правильних звичок людини як ключових моментів її поведінки та прийняття нею важливих рішень задля бажаного результату. Книжка навчить, що необхідно напрацьовувати, аби згодом не прогавити свій шанс і досягти успіху.

Клієнт-сервісне обслуговування користувачів або віртуальні послуги он-лайн

(виступ супроводжувався однойменною електронною презентацією)

Оксана Котова,
завідуюча відділом
комп'ютерних технологій
та забезпечення
Інтернет-доступу користувачам
Кіровоградської ОБД
ім. Т. Г. Шевченка

Сьогодні Інтернет стабільно увійшов у побут кожної людини та активно впроваджується у всі сфери її діяльності. Різноманітні організації прагнуть заявити про себе у Всесвітній мережі, на практиці перетворюючи в життя головний принцип інформаційного суспільства – загальний доступ до інформації, освіти, культурних цінностей. Не залишились осторонь і працівники бібліотек, навіть найменших, оскільки в сучасних умовах модернізації бібліотечних процесів є важливим засобом забезпечення доступу до інформаційних ресурсів організації широкого кола віддалених користувачів.

Формування та функціонування інформаційного ринку сьогодні активно впливає на роботу бібліотеки. Вона переглядає свої пріоритети, змінює соціальні функції у ринкових умовах, переорієнтовуючи з обслуговування не читача взагалі, а на задоволення попиту конкретного відвідувача, споживача або конкретної групи користувачів, на підвищення якості бібліотечно-інформаційних послуг; постійний моніторинг, оцінку та удосконалення всіх видів діяльності бібліотеки.

Зараз не легкі часи для України, зовсім не виділяються кошти на будівництво приміщень,

незначні суми йдуть на придбання книг, поточні витрати. Але в той же самий час спостерігається висока віддача від інвестицій в бібліотечні Інтернет-ресурси, технічні засоби і комп'ютерні технології. Бюджетна криза змушує нас кардинально перебудувати бібліотечні послуги та засоби їх надання населенню.

Про те, що в бібліотеках є книги, знають всі. А сьогодні ми повинні донести до громади інформацію про нові послуги і нові можливості своєї бібліотеки.

Сучасна бібліотека – це не тільки зібрання книжкових колекцій, але й величезний світ соціальних комунікацій для людей, об'єднаних пошуком знань. Реальне майбутнє – у тих бібліотеках, які поєднують традиційну культуру спілкування з книгою та нові інформаційні технології. Це – стратегічний напрям на шляху модернізації української бібліотечної системи та перспективи зміцнення партнерських відносин зі світовим бібліотечним, інформаційним і культурним співтовариством. Реалії сучасного життя такі, що навіть невелика книгозбірня, яка має вихід у всесвітню мережу Інтернет, є повноцінною складовою глобалізованого суспільства.

Сучасний користувач бажає споживати інформацію в будь-який час і в зручному для нього вигляді. Це і має пропонувати йому сучасна модернізована бібліотека для дітей, опановуючи додаткові можливості щодо покращення традиційного бібліотечного сервісу і відкриття принципово нових видів сервісу, безпосередньо пов'язаних з Інтернетом.

Віртуальний користувач і дистанційне бібліотечне обслуговування – поняття не нові. Сьогодні майже кожна бібліотека нашої країни пропонує низку послуг, які можна отримати не покидаючи домівку. Бібліотека поступово трансформується в інформаційний центр, і традиційні ресурси все частіше поєднуються з електронними.

Розвиваючи дистанційний доступ до джерел інформації, бібліотеки створюють віртуальні простори, на яких успішно функціонують всі бібліотечні технології, бібліотека стає провідником нової культури – культури віртуального інформаційного обміну, віртуального читання, віртуального спілкування та пізнання і одночасно полегшує шлях користувача до інформації, надає престиж, привабливість бібліотеці.

Активне впровадження сучасних форм обслуговування на базі використання мережевих технологій – це ще один напрям розгортання інформаційного сервісу. Він передбачає створення електронних інформаційних ресурсів, віртуальні консультації та інші послуги, які користуються великим попитом у користувачів. Досягнення бібліотек України для дітей щодо впровадження сучасних форм обслуговування віддалених користувачів, з можливістю останніх, самостійно отримувати необхідну інформацію, на жаль, поки що не дуже вражають, зважаючи на далеко не повну комп'ютеризацію бібліотек та їх забезпеченість доступом до Інтернету. І хоча надання інтерактивних послуг – відносно новий напрям в інформаційній діяльності дитячих бібліотек та він дедалі більше поширюється в практиці бібліотек України.

Сьогодні в НБУ та ОУНБ діють 18 служб віртуальної бібліографічної довідки (без урахування бібліотек, що перебувають на тимчасово непідконтрольній Україні території). Ці віртуальні довідкові служби мають різні назви «Віртуальна довідка», «Запитай бібліотекаря», «Питання і відповіді» та орієнтовані на обслуговування віддалених користувачів й надання у відповідь на запити готової інформації як у вигляді посилань на мережеві ресурси, так і у звичайній для користувачів формі – бібліографічних списків. Перевагою дистанційних бібліотечних послуг, які надаються через Інтернет, є те, що вони не потребують особистого відвідування бібліотеки та надаються через Інтернет і надають можливість поставити запити в будь-який час. Основними принципами роботи таких служб є доступність інформації та повноцінне інформаційне обслуговування, формування нової читацької аудиторії. Функціонування служб здійснюється через е-пошту, чат, телефоном або за допомогою скайпу. Спілкування здійснюється як у реальному часі в он-лайн-режимі, так і в off-line. У більшості провідних вітчизняних бібліотек доступ до віртуальних довідкових служб забезпечується цілодобово сім днів на тиждень, що сприяє залученню нових користувачів, рекламує бібліотеку та її співробітників.

Хочу зазначити, що невід'ємною частиною бібліотечних технологій, завдяки яким реалізуються дистанційні послуги користувачам, є web-сайт бібліотеки, який створює не тільки інформаційний комфорт, але й нову якість обслуговування, вирішує проблему ефективного використання наявних інформаційних ресурсів. Використання в системі обслуговування користувачів електронних інформаційних ресурсів, представлених на web-сайті, сприяє розширенню можливостей та послуг бібліотеки. З-поміж досить великої кількості сучасних інформаційних продуктів набули поширення автоматизовані бази даних, локальні та віддалені бази даних тощо.

Працівниками нашої бібліотеки постійно ведеться процес створення та представлення на веб-сайті електронного каталогу бібліотеки. Так, на 1 квітня поточного року база даних періодичних видань вміщує понад 111 тисяч записів, з них краєзнавча – 68 тис. записів; бази книг налічують майже 20 тисяч бібліографічних записів. До каталогу в будь-який час можуть

звернутися наші користувачі і обравши потрібну рубрику, дізнатися про наявність у фонді бібліотеки тієї чи іншої книги чи журналу. Бібліотека також бере участь у спільному проєкті з Національною бібліотекою України для дітей: зі створення рекомендованої веб-ліографії «Кращі Інтернет - ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей», що також є послугою для віддалених користувачів, які за обраною темою вже мають ретельно підібрані бібліотекарями всієї країни матеріали.

За останні роки обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г.Шевченка значно розширила напрям своєї роботи, працюючи у тісному тандемі з сучасним віддаленим користувачем. До системи обслуговування віддалених користувачів нашої бібліотеки ввійшли такі он-лайн послуги, як: електронне продовження та замовлення книг, замовлення екскурсії он-лайн.

Першою і найбільш популярною на сьогодні є послуга «Продовження книг он-лайн». Подібного роду сервіс з такою ж самою або трохи іншою назвою пропонує НБУ для дітей, майже всі обласні наукові бібліотеки та ще ряд обласних бібліотек України для дітей. Вона дає змогу продовжити термін користування документами з фонду відділу абонементу.

За правилами, які ми розробили для користувачів нашої бібліотеки потрібно заповнити запропоновану форму, де обов'язково вказати своє ім'я, прізвище та по батькові, місце навчання, електронну адресу і з якого відділу книги. Ми отримуємо заповнену користувачем форму, передаємо її на відділ обслуговування, працівники яких і здійснюють продовження книг. Так само як і будь-якому іншому користувачеві книги продовжуються на два тижні і не більше двох разів поспіль. Повідомлення про продовження документів працівники відділу комп'ютерних технологій та забезпечення Інтернет-доступу користувачам відправляють на вказану електронну адресу користувача. Послуга ця діє цілодобово і сім днів на тиждень. Якщо «он-лайн замовлення» надіслане вчасно, то пеня не нараховується. Цю послугу впроваджено з 1 вересня 2015 року. Станом на сьогодні можемо зазначити, що дана послуга є дуже популярною серед користувачів. Щоденно від 10-ти до 20-ти осіб користуються «он-лайн продовженням книг».

«Замовлення літератури on-line» – послуга, що спрямована на оперативне виконання запитів віддалених користувачів. Запровадження цієї послуги стало логічним кроком уперед у розвитку он-лайнових технологій. Щоб зазначена послуга стала ефективною, необхідно було враховувати низку важливих аспектів: визначити призначення послуги – лише для постійних користувачів; установити обмеження стосовно кількості документів, котрі можна замовити; визначити чіткі правила щодо надання послуги; передбачити внесення інформації про статус документа (чи видається, якщо це на абонементі, та чи є в наявності - коли його мають здати і чи є на нього черга). На сайті нашої бібліотеки представлений технологічний процес і порядок надання послуги з електронного замовлення книги віддаленим користувачем. Для того, щоб замовити книгу з фонду бібліотеки, необхідно заповнити форму-замовлення, що містить інформацію про користувача та бібліографічні дані про документ. Далі користувач так само, як і з он-лайн продовженням отримує відповідь на свою електронну адресу, де буде зазначено чи є ця книга у фонді бібліотеки, до якого числа вона за ним заброньована. За нашими правилами книга бронюється за користувачем на 2-3 дні, яку можна взяти тоді, коли буде зручно користувачеві. Якщо протягом цих днів користувач не забрав заброньовану книгу, її повертають у вільний доступ для всіх користувачів. Зробити замовлення можна в будь-який час і в зручному для користувача місці, а отримати вже підготовлений комплект — прийшовши до бібліотеки.

Головною метою надання послуги з електронного замовлення документів є оперативне та якісне задоволення запитів віддалених користувачів на основі широкого доступу до бібліотечних та інформаційних ресурсів із використанням інформаційно-комунікативних технологій.

«Замовлення екскурсії он-лайн» – це послуга, що популярна в певні періоди, наприклад влітку, коли дуже велика кількість групових відвідувань бібліотеки. Попередньо оформивши замовлення на екскурсію, класний керівник чи вихователь може бути точно впевнений, що на цей час їх будуть чекати.

Прикладом синхронного обслуговування в обласній бібліотеці для дітей є бібліотечний чат «он-лайн консультант», який функціонує через безпосереднє спілкування з користувачем у режимі реального часу, завдяки якому протягом робочого дня можна поставити запитання фахівцям нашої бібліотеки і отримати відповідь протягом декількох хвилин.

Інформатизація бібліотек уможливорює цілодобовий доступ до їх ресурсів віддаленим користувачам. Сподіваюсь, що в недалекому майбутньому стане можливим бібліотечне спілкування в режимі он-лайн-консультування щодо пошуку та використання електронних документних ресурсів, організація навчання для віддалених користувачів (індивідуальні практичні заняття через програму Skype, можливість організації конференц-зв'язку, передача повідомлень та файлів через електронну поштову скриньку тощо). Цей напрям діяльності в дитячих бібліотеках України перебуває ще на початковому етапі. На жаль, брак коштів та недостатні технічні ресурси є перепорою у прагненні бібліотек стати активними учасниками формування єдиного світового інформаційного простору.

Поки що, он-лайн реєстрація користувачів у бібліотеках ще не набула широкого поширення. Така можливість є у віддалених користувачів Національної історичної бібліотеки України. Серед регіональних книгозбірень інформацію про цю послугу вдалося знайти лише на сайті Запорізької ОУНБ. Переконана, що з часом вона стане більш популярною і книгозбірні України приділятимуть більше уваги цій формі залучення нових користувачів.

Отже, можна констатувати, що обслуговування користувачів в інтерактивному режимі – перспективний напрям бібліотечного обслуговування, що динамічно розвивається і тісно пов'язаний із забезпеченням вільного доступу до інформації та можливістю отримати її самостійно. Саме цей вид інформаційно-бібліотечної діяльності є запорукою перспективи входження країни в суспільство знань, інформаційне суспільство. Сучасні технології відкрили й надалі відкриватимуть нові можливості для користувачів. Кожна бібліотека, працівники якої націлені на задоволення потреб своєї громади, неодмінно запропонує широкий спектр нових послуг, корисних для відвідувачів.

Бібліотечний проект «Автобус дитячих мрій «Радість на колесах»

(виступ супроводжувався однойменною електронною презентацією)

*Світлана Баклан,
директор
Олександрівської РДБ*

Наша бібліотека прагне забезпечити рівний доступ до інформації, ідей, знань через книги, комп'ютерну техніку, Інтернет, незалежно від статків і місця проживання дітей. У 2016 році бібліотека взяла участь в обласному конкурсі «Тріумф ідей» з проектною пропозицією «Автобус дитячих мрій: Радість інформації на колесах», де були в числі переможців. Наша проектна пропозиція розрахована на залучення до бібліотеки дітей з віддалених сіл, які підїжджають до базових шкіл селища шкільними автобусами.

У 2017 році ми розпочали реалізацію цього проекту. Ми співпрацюємо з відділом освіти РДА. Згідно розробленого графіка працівники бібліотеки кожної п'ятниці о 14.00, 14.30, 15.15 відїжджають у трьох напрямках для проведення заходів.

Працівники бібліотеки проводять заходи на зупинці та під час руху автобуса. Засобами наочної, масової інформації доносять до дітей з віддалених населених пунктів нові знання, залучають дану категорію читачів до участі у бібліотечних гуртках, клубах за інтересами, заповнюють дозвілля дітей.

Декілька прикладів наших заходів. Прес-репортаж «Цей дивний світ – бібліотека» було проведено біля автотраси. Школярі слухали розповідь про бібліотеку, ознайомилися з новинками літератури та періодичних видань, взяли участь у конкурсі «Все про книгу та бібліотеку». А на завершення учасники заходу отримали солодкі флаєри із запрошеннями до бібліотеки.

Біля стін бібліотеки проведено флешмоб «Приготуй уроки і – до бібліотеки», Інтернет-мандрівку «Новини з Павутини», аукціон «Мое хобі».

Для учнів молодшого шкільного віку, які приїзять із сіл Триліси та Китайгород проведено бібліодесант «Читаємо книгу в дорозі», під час якого не тільки знайомились з книгами, а й могли взяти додому.

Школярам середнього віку була запропонована акція «Ми читаємо вголос – скрізь і в будь-який час» («живе читання»).

Популярністю користуються «Карооке в автобусі» та «Журналоекспрес» під час кави-паузи.

Насамкінець кожного заходу підбивається колоритмічна шкала «Читацька гама смаку», тобто, визначається найкращий читач.

Під час заходів дітям роздається інформаційна продукція: рекламний мікс «Їдемо – читаємо, їдемо – навчаємось, їдемо – інформуємось...», запрошувальні флаєри, буклети «Інтернет у бібліотеці», шорт-лист найбільш популярних сайтів: «Корисні веб-сайти для наших користувачів».

Таким чином, завдяки проекту до бібліотеки залучено 35 нових користувачів.

Можемо констатувати, що за допомогою свого проекту ми не тільки рекламуємо книги школярам з віддалених сіл, а й покращуємо бібліотечні заходи та якість надання бібліотечних послуг.

Розширення інформаційних зон завдяки комп'ютерним технологіям

*Олена Дзигар,
бібліотекар I категорії
бібліотеки-філії № 8 для дітей
Світловодської ЦМБС*

Бібліотека-філія №8 – це дитяча бібліотека Світловодської МЦБС. До недавнього часу наш заклад нічим не відрізнявся від тисяч інших: займався обслуговуванням 1200 маленьких жителів Хмельницького мікрорайону, організаторів дитячого читання, проведенням масових заходів. Перехід на новий інформаційно-технічний рівень роботи підвищив імідж бібліотеки у населення та місцевої влади, змінив менталітет працівників, які стали надавати нові бібліотечні послуги.

Наше завдання сьогодні не лише обслуговувати книгою чи журналом і газетою, а й ще навчити громаду роботі на ПК, завдяки тренінгам та заняттям.

Так, учні шкіл у стінах бібліотеки тренуються зі складання тестів зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) в електронному режимі та мають можливість роздрукувати собі документи на ЗНО. Одною з категорій читачів, з якими ми працюємо – вихованці школи-інтернату №1 для слабозорих. Діти, оволоділи комп'ютерами, отримали можливість пристосуватися до умов оточуючого середовища, отримати рівність у спілкуванні та вільний доступ до джерел інформації.

Бібліотечні працівники постійно організовують та проводять віртуальні екскурсії Урядовим сайтом для юних громадян, для учнів місцевих шкіл: «Мандруємо Будинком уряду», «Школа громадянської освіти», «Гілки влади», «Моя країна - Україна» та ін.

Далеко не всі розвинені країни мають владні Інтернет-проекти, спрямовані на молодіжну аудиторію. Кабінет Міністрів України з 2007 року має Дитячий урядовий портал. На сторінках сайту діти та молодь можуть отримати інформацію, щодо структури та історії державної влади, детальніше дізнатися про роботу Кабінету Міністрів та органів виконавчої влади в Україні, взяти участь у пізнавальних іграх, скласти пазли з областей України, розфарбувати світове дерево у традиційно українських кольорах. На «Урядовому сайті для юних громадян» зображено модель взаємодії всіх гілок влади в Україні. Особливу увагу приділено Конституції України як фундаменту життя усієї країни.

Юні користувачі глобальної мережі знайомляться з цікавими історичними фактами у рубриці «Історія державної влади» - починаючи з часів Антської держави (4 ст. н.е.) аж до сучасності. Рубрика «Моя Україна» містить «Карту України» та три сувої: «Про Україну», «Символіка» та «Етнографічна мапа». Ця рубрика розкриває життя кожного регіону України, його історію, владну структуру, територіальні межі, його традиції та культуру, дає уявлення про природні особливості регіону. У рубриці «Школа громадянської освіти» розкрито теми: «Що таке Конституція?», «Що таке повноваження?». Такі уроки формують громадянську свідомість, знайомлять дітей із засадами демократії. Сайт покликаний формувати активну громадянську позицію, спонукає дітей не бути байдужими до суспільно-важливих проблем країни. На наш погляд – це один з найпопулярніших дитячих Інтернет-ресурсів у країні. А з «господарями сайту Сашком, Наталкою, Оленкою, Іванком та вченим котом» дізнаватися про нові серйозні речі завжди цікаво і весело.

Майже 7 років працюємо у рамках проекту «Від громади до влади з бібліотекою». Партнером проекту є депутат міської ради М. В. Литвиненко, який відкрив на базі бібліотеки громадську приймальню, де проходять дебати та диспути з актуальних питань сьогодення, вирішуються питання щодо покращення життя в мікрорайоні.

Проект передбачає інформування громади про роботу органів влади різного рівня, розсилку актуальної тематичної інформації зацікавленим особам, надання інформаційно-консультативної допомоги міській громаді. Гостями цих зустрічей є громадські діячі, представники громади, представники юстиції. У бібліотеці оформлено інформаційно-реklamний стенд «Діалог між владою і громадою: пункт доступу громадян до офіційної інформації», матеріали які тут розміщені допомагають громадянам отримати доступ до офіційної інформації та ефективніше взаємодіяти з державними структурами всіх рівнів.

Користуються популярністю електронні послуги, які надає бібліотека.

Так, громадяни нашого мікрорайону активно використовують можливість електронної реєстрації на сайті Пенсійного фонду та користуються Пенсійним калькулятором, а через електронний суд дізнаються про Порядок поновлення актових записів цивільного стану чи Порядок оформлення спадщини, стан рахунку та передачу показників лічильника на веб-сервіс Газоліна-онлайн, замовлення та придбання квитків на всі види транспорту, користування послугами Ітернет-Банкінгу (Приват 24, А 24, Ощадбанку), оформлення податкової електронної звітності чи замовлення потрібних лік тощо.

Доступ до тематичних он-лайн ресурсів дозволяє придбавати сільськогосподарську продукцію, техніку для роботи на особистих господарствах, товари домашнього вжитку, отримувати відомості про нові сорти різних культур.

Наша бібліотека систематично безкоштовно отримує найновішу інформацію про події, що відбуваються в центральних органах влади, електронні та друковані версії повнотекстових документів і матеріалів від Програми сприяння Парламенту II та ділиться цією інформацією з користувачами.

Варіації на тему культурно-інформаційного дозвілля користувачів

(виступ супроводжувався однойменною електронною презентацією)

Лариса Овдієнко,
заступник директора
Олександрійської МЦБС
з питань обслуговування дітей

З метою розширення асортименту послуг, створення умов здорового та змістовного відпочинку, розвитку творчих та інтелектуальних здібностей дітей дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку у бібліотеці створено новий культурно-дозвіллевий простір для малечі – дитяча вітальня «КАПІТОШКА». Проектом передбачено залучення до бібліотеки дітей, які потребують найбільшої уваги з боку громади: дітей-інвалідів, дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування, дітей із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, з прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, дітей учасників АТО (у місті, за статистикою, понад 530 осіб). Дитяча вітальня створює додаткові можливості для соціальної адаптації дітей даної категорії та є центром соціальної взаємодії, що включає в себе простір для навчання, спілкування, відпочинку.

Основні завдання вітальні – це створення умов для виявлення, задоволення і розвитку інтересів, здібностей і нахилів користувачів бібліотеки та організація відпочинку дітей у позанавчальний час. Вікова категорія користувачів – дошкільнята, учні молодших і середніх класів. У вітальні надаються дві нові сервісні бібліотечні послуги: «бібліо-няня», «бібліо-гувернер».

Бібліо-няня (нагляд за дитиною) - вирішує питання тимчасової зайнятості дітей і, таким чином, надає вільний час їхнім батькам. Так, у нашому закладі, щоп'ятниці та щонеділі, за дітьми віком від 3-х до 6-ти років безкоштовно доглядають бібліоняні. «Бібліоняні» проводять голосні читання творів, часто, з інсценуванням; навчають абетці, вчать вірші, складають пазли і мозаїки, співають під караоке; створюють аплікації з паперу, природних матеріалів та круп, займаються ліпленням із пластиліну, вирізанням витинанок, організовують перегляд мультфільмів та тематичних пізнавальних передач. Протягом звітнього періоду послугами «Бібліоняні» скористалося 26 мам.

Для учнів 1-6-х класів працює учнівська служба «*Бібліо-гувернер*». Школярі щоденно, після закінчення занять в основній школі, мають можливість поспілкуватися з друзями, виконати домашні завдання у бібліотеці, скористатися безкоштовним Інтернетом, вибрати літературу, відвідати Kіnekt-майданчик, взяти участь у масових заходах, роботі клубів за інтересами. За І квартал 2017 року вітальню відвідали 30 учнів з груп продовженого дня колегіуму, ОНВК №17, ЗНЗ №9 та відбулись 10 індивідуальних відвідувань. Крім бібліотекарів, у проекті задіяні волонтери: керівники гуртків Будинку дитячої та юнацької творчості, студенти вищого училища культури.

Ідея створення *бібліотеатру «Фанфік»* (від англ. Fan «шанувальник» і fiction «художня література») зародилася не випадково. Адже «театральне» прочитання літературного твору робить захід яскравим і видовищним. Театралізоване дійство за сторінками книги спонукає дітей після захоплюючого заходу звернутися до книги, зануритися у її зміст. Задля ефективної реалізації даного проекту заклад має ресурси – людські – кваліфіковані кадри та технічне забезпечення – комп'ютери, мультимедійна апаратура, медіа тека, відео-, фото обладнання, близько 250-ти театральних костюмів, велику кількість декорацій та реквізитів. Протягом дії проекту було поставлено три вистави по уривках творів М.Старицького «За двома зайцями», Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і в'язень Азкабану» та А. Екзюпері. «Маленький принц». Отже, елементи театралізації створюють певну атмосферу, чудовий настрій і надовго залишаються в пам'яті читачів.

Девіз нашої бібліотеки та її фахівців: «Сучасні читачі потребують сучасного дизайну бібліотек». І саме тому, щорічно, бібліотекарі створюють комфорт та затишок для своїх користувачів, завдяки власним розробкам неповторного стилю закладу.

Так, наприклад, оновлення дизайну приміщення сподобалось усім. На одній із стін приміщення відобразили фрагмент національної вишиванки. Ідея належить бібліотекарям естетичного відділу дитячої книгозбірні Н. Дмитрієвій та Л. Цицеровій. Зважаючи на те, що Наталія і Людмила не художники, вони обрали простий, але водночас стильний малюнок – гілочка з трояндами. Щоб поєднати народний орнамент з сучасністю, автори використали не червоний з чорним кольори, а рожевий із сірим. Вийшло дуже ніжно. Продовження отримала робота – малюнки на стіні «Герої українських казок» – учнів художньої школи, які оживили ще одну стіну дитячої бібліотеки. У І кварталі 2017 році у читальній залі, де обслуговують учнів дошкільного віку та школярів 1-4-х класів з'явилися яскраві українські рушнички, що чудово доповнюють попередній розпис. Український стиль в інтер'єрі читальної зали огортає наших маленьких відвідувачів затишком і теплом, а велика кількість природних кольорів і відтінків дарує естетичну насолоду. Також, біля відділу естетичного виховання, привертає увагу наших маленьких читачів та їхніх батьків чудовий малюнок на стіні з цікавим сюжетом і мультиплікаційними героями «Смішарики в бібліотеці», створений бібліотекарями та студенткою.

У відвідувачів користуються популярністю й зони інформаційного комфорту. Це – «Kinect- майданчик», «Ігровий квартал», «Музичний балаганчик», «Бібліотечний кінозал», «Бабусина світлиця», «Планета «Комп'ютерія». Малятам до вподоби «Казковий дворик» з виставками ляльок, учням середнього віку – «Острів пригод» з цікавими новинами та корисними порадами. Тут можна на мить забути про всі проблеми, відпочиваючи на зручних кріслах-м'ячах, переглянути мультфільм, пограти на ігровій приставці X-BOX Kinect, скористатися безкоштовним Wi-Fi доступом при наявності власного гаджета.

Зі створенням рекламної агенції у 2013 році у бібліотеці з'явився «міні зоопарк», де мешкають рибки, жабки, черепахи, морська свинка, декоративний кролик, хом'ячки, папуги. Наші маленькі читачі із задоволенням грають і доглядають за ними.

Підсумовуючи, можна сказати, що нові послуги допомагають в організації інтелектуального, культурного, творчого розвитку дітей та забезпечують їхнє корисне й цікаве дозвілля.

Проектна діяльність бібліотек області

представлена і в електронних презентаціях директорки Долинської РБД Лариси Свірси, завідувачки Голованівською РБД Олени Коверко, завідувачки дитячим відділом Олександрійської ЦРБ Олени Губи, завідувачки МБД філією № 19 Кіровоградської МЦБС Олени Більченко, провідного бібліотекаря МЦБД Кіровоградської МЦБС Тетяни Громадської. У їхніх виступах акцентувалась увага на розробці власних бібліотечних програм та участі у міжнародних.

Долинська РБД успішно займається реалізацією колективного бібліотечного проекту «Book терапія «Літературне здоров'я». Проект зайняв 1-е місце серед дитячих бібліотек області в обласному конкурсі «Тріумф ідей» на кращу ідею із залучення дітей до читання у 2016 році.

Так, за допомогою «пересувного діагностичного апарату» «Літературне здоров'я» бібліотекарі проводять так звану Book терапію з учнями місцевих шкіл, як у навчальних закладах, так і в бібліотеці. Діти з цікавістю перевіряють себе на предмет «літературного самопочуття», охоче знайомляться з новими книгами та журналами, із задоволенням отримують рекомендаційні списки літератури та різні поради.

Проект *Голованівської РБД* «Читайбус: читаю я, читаємо ми, читають всі!», який підтримано Голованівською РДА.

Суть проекту – у розповсюдженні необхідної інформації сільським школярам, які приїждять на шкільному автобусі на навчання до райцентру.

У проекті беруть участь сільські бібліотекарі, які разом з колегами із РБД до початку або під час руху автобусу розповідають, обговорюють, представляють та знайомлять дітей з новими і цікавими книгами та журналами.

Серед запропонованих школярам заходів такі: патріотичні читання «Наш захисник. Ми хочемо жити в мирі», інформаційні вернісаж «Дитяча періодика в дзеркалі сьогодення» та калейдоскоп «Дивовижний світ птахів», книжкове асорті «Дарунки Лариси Ніцой» (працівники РБД), валеологічна година «Будь здоровим душею і тілом», патріотична година за книгою «Героям слава. Розповіді для дітей про героїв фронту і тилу» (Молдовська СБ), голосні читання «Патріотичні вірші земляків» (Межирічківська СБ) та інші.

Фахівці Олександрійської ЦРБ ім. Д.І.Чижевського завжди прагнуть до інновацій, беруть участь у різних проектах, які допомагають їхнім відвідувачам в інформаційно-життєвому полі.

Так, програма «Територія «Support life», реалізована у 2015 – 2016 рр., у рамках проекту «Українська регіональна платформа громадських ініціатив» за фінансової підтримки Європейського Союзу, сприяла соціальній адаптації дітей внутрішньо переміщених осіб з Криму, Донецької та Луганської областей, які проживають в селах Головківці, Войнівці, Березівці, селищах Приютівка, Нова Прага Олександрійського району.

Результатом проекту стало успішне функціонування Територій «Support life» у бібліотеках Олександрійщини. Діти та підлітки отримали простір для вільного спілкування з однолітками, розвитку й вдосконалення своїх творчих та інтелектуальних здібностей, навчилися ефективно будувати соціальні контакти та здорові стосунки, продуктивно організовувати своє дозвілля.

Ще один проект «Сенсорна кімната – світ розвитку особливих дітей» діє в Олександрійській ЦРБ ім. Д.І.Чижевського, який створено у рамках проекту «Українська регіональна платформа громадських ініціатив», за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Основне завдання – забезпечення реабілітаційних послуг дітям Олександрійського району, які мають інвалідність, затримку психічного розвитку або опинилися у складних життєвих обставинах. У цьому числі, й діти, які мають статус внутрішньо переміщеної особи та діти учасників АТО.

Масштабні заходи успішно проводяться працівниками ДБФ № 19 Кіровоградської МЦБС. Зокрема, це – піратський квест «За скарбами Флінта», турнір «Шахове королівство», свято Казки, бібліотечна спартакіада, квітова феєрія та інші. Програми та сценарії заходів складають бібліотекарі, з урахуванням запитів, зацікавленості та бажань майбутніх учасників – користувачів бібліотеки.

Мета бібліотечних фахівців – це залучення великої кількості дітей до бібліотеки, зацікавленість дітей грою, пробудження інтересу до вибраної теми, стимулювання читацької активності, налагодження партнерських зв'язків тощо. Дотепні, веселі, інтелектуальні ігри з музично-танцювальними заставками об'єднують користувачів різних вікових категорій. Тут діти з пришкільних таборів, учні 3-5-х класів, вихованці дитячих садків і дорослі. Заходи відбуваються на майданчику перед бібліотекою.

Зазвичай, бібліотекарями передбачаються завдання і для учасників ігор, і для глядачів. Задоволення отримують усі, в тому числі й бібліотекарі. Користь від таких заходів очевидна.

Можна констатувати, що використання та впровадження активних нових форм в роботу бібліотеки якісно впливає на її зміст, сприяє залученню нових користувачів та підвищує престиж закладу.

Спостерігаючи за читачами підліткового віку, працівники *центральної бібліотеки для дітей Кіровоградської МЦБС*, побачили їхню зацікавленість і потребу у спілкуванні з психологом. Під час спілкування, індивідуальних бесід, проведення анкетувань з читачами бібліотекарі виявили проблеми психологічного характеру, які важко вирішити дітям самотужки. Так виникла ідея створення психологічної служби при бібліотеці у 2016 році.

За цю роботу охоче взялась молода волонтерка студентка-психолог Анастасія Коваленко, яка максимально вміє зблизитись з юними користувачами. Особливо ефективне спілкування виникає з членами бібліотечного клубу «Наталка», де дівчата отримують кваліфіковану допомогу на хвилюючі підліткові питання, навіть не помічаючи, що спілкуються з фахівцем. Тут вік психолога грає на користь.

Як висновок, тріада «бібліотекар-психолог-читач» – один з варіантів корисного, результативного спілкування в доброзичливій атмосфері, що дає можливість кожному проявити свою індивідуальність.

**Виступи учасників обласного семінару
«Дитяча бібліотека –
Орієнтир в інформаційному полі сучасного користувача»**

Л. Тищенко,

заступник директора департаменту культури,
туризму та культурної спадщини
Кіровоградської ОДА

Т. Манжула,

директор
Кіровоградської ОБД ім. Т. Г. Шевченка

О. Котова,
завідуюча відділом

Кіровоградська ОБД ім. Т. Г. Шевченка

Л. Босюк,
провідний методист

Н. Мефодюк

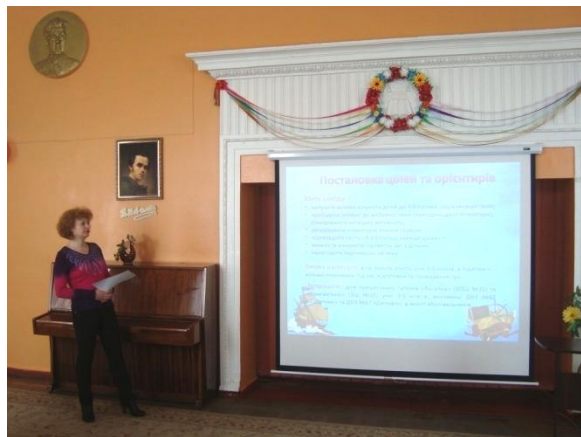
головні бібліотекарі
Кіровоградська ОБД ім. Т. Г. Шевченка

А. Томило

Т. Громадська,
завідуюча відділом ЦБД

О. Більченко,
завідуюча БД філією № 19

Кіровоградська МЦБС

Л. Свірса,
директор Долинської РБД

О. Губа,
завідуюча дитячим відділом Олександрійської ЦРБ

«Читайбус: читаю я, читаємо ми, читають всі!»

Голованівська РБД

Захід
за програмою «Територія «Support life»
Головківська СБ

«Сенсорна кімната»
ЦРБ

Олександрійська РЦБС

Різномпланові заходи
БД філія № 19
Кіровоградська МЦБС

ЦБД

«Автобус дитячих мрій»
Олександрівська РБД

Заняття з вихованцями школи-інтернату № 1
БД філія № 8 Світловодської МЦБС

«Побачення з книгою на осліп»
Петрівська РБД